

Klimaatverandering in het natuurbeheer

C. den Hartog

Voor de Tweede Wereldoorlog en een korte periode daarna was natuurbescherming een elitaire zaak; natuurbeheer was er nauwelijks, want de toen levende filosofie was, dat de natuur zich wel zelf reguleerde en dat menselijk ingrijpen uit den boze was. De beschermde terreinen waren dan ook meestal niet toegankelijk. Het heeft behoorlijk lang geduurd voor men het inzicht wilde accepteren, dat de mens door zijn activiteiten in de loop der eeuwen het landschap heeft gemaakt, en dat natuurbescherming meer was dan het plaatsen van hekken. Aan de 'gewone' mensen, waartoe ik ook mijzelf reken, ging dit allemaal voorbij; zij hadden in die tijd andere besognes om zich druk over te maken. Wat natuureducatie betreft moesten zij het doen met Verkade-albums, of boekjes over de inrichting van een zoetwater aquarium, en ik moet bekennen dat ik aan beide heel veel heb gehad. Mijn vader hield ervan, als het mooi weer was op zaterdagmiddag, om fietstochten te maken naar de duinen om bramen te plukken, of door het boerenland te rijden, en ik mocht vaak mee. Ik was vooral gecharmeerd (en dat ben ik nog altijd) van de dichte rietkragen met de prachtige purperkleurige bloeipluimen, die wuifden in de wind langs de oude kreken, en de uitgestrekte korenvelden. In die tijd was het ook een sport voor de zaterdagmiddag om in de sloten stekeltjes en andere waterdierpjes te vangen; toen was het water nog helder.

In de jaren vijftig en daarna nam de belangstelling voor de natuur en het landschap sterk toe, hetgeen zich vertaalde in toenemende ledenaantallen van de natuurorganisaties. In diezelfde tijd brak de veldbiologie, die in de jaren dertig al aarzelend was begonnen, definitief door. De plantensociologie werd zeer populair; hetzelfde gold voor het vogelonderzoek. De overheid heeft hierbij ook een belangrijke rol gespeeld; nieuwe natuurgebieden werden aangewezen, en overal werden grondige inventarisaties uitgevoerd door overheidsinstellingen, maar ook door amateurs. Natuurbescherming floreerde en werd als een groot goed gezien in brede lagen van de bevolking, niet alleen omdat de flora en de fauna beschermd werden, maar wellicht nog meer omdat de vele natuurgebieden uitgelezen plaatsen waren, waar men rustig kon wandelen en fietsen, en lekker kon uitwaaien. Natuurlijk verliep deze verandering in attitude niet zonder conflicten, vanwege de tegenstelling in de belangen van het natuurbeheer en die van de agrarische sector. De natuurbeschermingsorganisaties zetten zich aanvankelijk af tegen andere belangengroepen. Er werd vaak onvoldoende geanticipeerd op de belangen van de boerenstand, die toch voor een groot gedeelte verantwoordelijk is voor de dagelijkse voedselvoorziening van de bevolking; toch bleek dat veel boeren wel degelijk bereid waren met de natuurbeschermingsbelangen rekening te willen houden. Ook heerste er antipathie tegen jagers en hengelaars, maar deze bleken meer geïnteresseerd in samenwerking. In de loop der jaren heeft het tot goede vertrouwensrelaties geleid tussen de verschillende belangengroepen en hun leden. Het heeft geleid tot het streven naar een redelijk goed omschreven Ecologische Hoofdstructuur in ons land, die overigens nog lang niet is bereikt.

Het grootste probleem, dat maar zelden wordt genoemd, is de nog steeds voortschrijdende bevolkingsaanwas (verdubbeling sinds 1945). Dit heeft geleid tot een aanzienlijk grondgebruik voor meer woningbouw, meer wegen, meer industrie, meer facilitaire bedrijven, alsmede industrialisatie van de landbouw, etc., en bij voorkeur niet op de beste landbouwgrond. Dit leidt nog steeds tot geruïneerde landschappen. Een voorbeeld is het 'Groene Hart van Holland', waarvan aan de randen steeds stukjes zijn afgeknabbeld, dat intussen vele malen is doorgesneden en in stukjes gehakt, met monsterlijke industriële complexen er langs of er in. Ik vergelijk het met een zakje hart, dat je in de supermarkt kan kopen als voedsel voor huisdieren. Sinds enige jaren staat er langs de A12 weer een bord om de naam van dit plan in herinnering te houden, precies voor een benzinestation; een soortgelijk bord langs de A2 is inmiddels in de chaos van werkzaamheden aldaar verdwenen. Ik zal niet uitweiden over de vele milieuvraagstukken.

In het laatste decennium is het ledental van de natuurbeschermingsorganisaties behoorlijk teruggelopen. Dat is bepaald geen toeval, maar een direct gevolg van door de beheerders genomen beslissingen, die door de gewone recreanten niet worden begrepen en daarom niet geaccepteerd. Hierdoor brokkelt het draagvlak voor de huidige natuurbescherming af. "Als het zo moet hoeft het van ons niet!". De arrogantie, waarmee het publiek wordt afgescheept, duidt op totaal onbegrip voor de mijn inziens terechte bezwaren van de recreanten.

Ofschoon het natuurbeheer over het algemeen gunstig heeft gewerkt zijn er ook ernstige vergissingen begaan. Zo zijn er in de lijsten van beschermde diersoorten ook soorten opgenomen die zo'n bescherming niet verdienen of nodig hebben, zoals de vos en de mol, en ook het beheer van de Oostvaardersplassen berust op een kapitale oecologische blunder.

Gebruikmakend van de teruglopende populariteit van het natuurbeheer en van de huidige maatschappelijke tendens, dat alles gecommercialiseerd moet worden heeft de voorbije regering een aantal maatregelen genomen, die voor het welzijn van onze natuurgebieden desastreus zijn. Het is nog maar de vraag in hoeverre de nieuwe regering deze teneur kan doen omslaan. De natuurgebieden kosten meer dan ze opleveren, en dan gebiedt de wet van de markt dat hierop behoorlijk bezuinigd moet worden, want de enige waarde die wordt gezien is die van het geld. In feite gaat er een streep door het vroegere natuurbeleid; dat is een afgesloten hoofdstuk. Alles wat in de voorgaande decennia is opgebouwd, dreigt te worden afgebroken of wordt aan verloedering prijs gegeven. Lucebert had gelijk, toen hij schreef: 'Alles van waarde is weerloos'. De weinig subtiele staatssecretaris Bleker, die dit beleid met verve wilde uitvoeren, doet mij denken aan een verhaal van Paul Rodenko, 'De houthakker als vrouwenarts'. Volgens hem is de Ecologische Hoofdstructuur te duur en kunnen we die beter vergeten; het beheer wordt overgedragen aan de provincies, met veel minder geld. 'Verdeel en heers!' is blijkbaar het motto. Natuur is een luxe; er zijn belangrijker dingen in de wereld. Zo zij het.